

III.

Като земемъ предъ видъ нашитѣ конституционни отношения, испъква ни днесъ предъ очи важното положение, което завзема нашето *духовенство*. Истина е, че между нашитѣ владици има мнозина съ истинска ученостъ и искрено родолюбие; ако се земе обаче да се рѣшава въпросътъ за ролята на духовенството ни въ новий държавенъ нашъ животъ, изискватъ се освѣнъ обикновеннитѣ широки юридически, политически и социални съображения, и многобройни исторически приглеждания и примѣри у другитѣ народи,—и мъжнотията на тая задача става двойна, като се помисли, че духовенството носи и друга безлична, надземна мисия, като учителъ и блюстителъ на религиознитѣ истини, което положение несмѣе то да си компрометира съ едно не добръ обмислено излагание въ разгарътъ на временнитѣ политически и свѣтски отношения и измѣнения. Ето какво е моето скромно мнѣние по тоя въпросъ: Прѣди всичко трѣбва да си го знаемъ, че нашиятъ народъ вслѣдствие разни, вѣковни, и въ туй отношение пагубни, обстоятелства, непритяжава тая ежичинска и дълбока религиозностъ, каквото напримѣръ притяжава массата на рускиятъ народъ; при това новото наше духовенство е изданагъ на предшествоваващиятъ революционенъ периодъ, — черковниятъ бо нашъ въпросъ си бѣше чистъ политически въпросъ, и по него време не се питаше главно: духовникътъ строго и истински набоженъ и ученъ ли е? но се питаше: патриотъ ли е той, и смѣлъ ли е, да се бори за българско име и за българска свобода?.. Всичкитѣ Конституции просто запрещаватъ нѣкому, да се непокорява на установения държавенъ строй и на законитѣ—подъ извѣтъ на религиознитѣ си убеждения, а и всичкитѣ народи, на които животътъ е движение, смачкватъ немилосърдно духовенството си, ако то застане и имъ препречи пътъ... Въ всякой случай нашето духовенство трѣбва да се варди да влѣзе въ борба съ властта или цѣкъ съ народа: Католическото духовенство падна въ Германия въ борбата си противъ Берлинското правителство, а и въ Испания